

"Donem especial valor a l'anar adquirint la capacitat de poder escollir petites qüestions quotidianes"

Entrevistem a Raúl Alcázar

Director tècnic de la Residència i Centre de Dia Tres Pins de Sant Pere Claver – Fundació Serveis Socials.

La Residència Tres Pins és l'equipament de Sant Pere Claver – Fundació Serveis Socials que ofereix servei d'acolliment residencial amb caràcter permanent o temporal a persones majors de 18 anys amb discapacitat intel·lectual i trastorn de conducta. En total hi ha 27 places residencials destinades a persones a qui se'ls proporciona atenció integral en les activitats bàsiques de la vida diària. El Centre de Dia ofereix 12 places d'atenció diürna a persones amb discapacitat Intel·lectual que no han pogut ser integrades en d'altres recursos laborals, sobretot degut a aspectes de conducta.

Què és la discapacitat intel·lectual?

Una persona amb discapacitat intel·lectual presenta limitacions en les seves capacitats cognitives i en l'expressió d'aquestes i, en almenys, dues de les àrees de capacitats adaptatives, com per exemple: en les capacitats CONCEPTUALS (Llenguatge receptiu i expressiu, Lectura i escriptura, Conceptes de diners, Autodirecció), SOCIALS (Interpersonals, Responsabilitat, Autoestima, Seguiment de normes, etc.) i PRÀCTIQUES (Activitats de la vida diària, Alimentació, Mobilitat, Higiene personal, Vestiment, Activitats instrumentals de la vida diària, Presa de medicaments, Maneig de diners, etc.).

Aquesta nova concepció terminològica (a diferència d'anteriors que feien referència a Discapacitat Psíquica o Retard Mental) incideix en la importància de les capacitats, així com en les habilitats o diferents possibilitats d'expressió d'aquestes. Per tant, si es treballa sobre les seves capacitats i com dur-les a terme dotant-les d'eines diferents la persona pot adaptar-se millor al seu entorn i, per tant, estar més integrat comunitàriament.

"Ofereix una atenció integral que contempla la persona com la protagonista de la seva pròpia vida"

Què causa una discapacitat intel·lectual?

La discapacitat intel·lectual pot tenir el seu origen en factors biològics (per exemple per Síndromes Genètics, Alteració de la funció cerebral, Malalties físiques o psíquiques, Epilèpsia, Alteracions sensorials, etc.), factors psicològics (per exemple capacitats i debilitats cognitives, capacitats i debilitats adaptatives).

Alteracions del desenvolupament del llenguatge, Nivell d'autoestima, Nivell de suport emocional, esdeveniments vitals diversos, etc.), factors socials (per exemple Absència d'oportunitats, Falta de presència i participació, característiques físiques de l'entorn, Cobertura necessitats personals, Reforços a les conductes, etc.) o per una confluència de dos d'aquests factors o fins i tot dels tres. És condició indispensable que el seu origen sigui anterior als 18 anys. Com més primerenc sigui el diagnòstic tindrem més possibilitat tant d'oferir-li suport en els aspectes amb què tingui més dificultat com de ressaltar els aspectes en els que es mostri més capacitat i hàbil.

Amb quin objectiu treballem els professionals de Tres Pins?

El nostre objectiu és oferir una atenció integral que contempli la persona com la protagonista de la seva pròpia vida. Per això, tractem que tot el que envolta la organització del seu dia a dia tingui a veure amb les seves motivacions i voluntats i, per tant, elaborem amb ells les programacions d'activitats, així com qüestions de la vida diària de la residència. Evidentment, no tothom té

les mateixes capacitats per elaborar d'igual manera les propostes o fins i tot per pensar o expressar objectius personals i de grup. El nostre paper és oferir els espais on s'articulin les seves demandes i oferir els suports per tal que les facin arribar. Aquests suports passen també per facilitar i oferir-los aquelles activitats que contribueixin a potenciar les seves capacitats de manera que gaudeixin del màxim d'autonomia possible; de vegades, però, aquesta feina vol dir mantenir les que ja tenen. Les privacions i la manca d'oportunitats de l'entorn influeixen molt i dificulten l'expressió de la persona, per això cal oferir suports suficients perquè desenvolupin el seu potencial, així com les seves voluntats.

Posi algun exemple d'autonomia

En general, quan parlem d'autonomia en el camp d'atenció a la discapacitat ens acostumem a referir a no necessitar o necessitar en menor grau suport per a realitzar determinades accions o prendre decisions. Nosaltres, particularment donem especial valor a l'anar adquirint la capacitat de poder escollir petites qüestions quotidianes, gràcies a aprendre a valorar d'una manera més o menys adequada els beneficis en front dels riscos o perjudicis que pugui comportar aquella decisió i, per tant, aprendre a escollir la millor de les opcions partint dels seus propis valors però en el context social i de compartir on viuen. Concretament, trobem exemples a l'hora d'escollir la roba que es posaran, decidir si prefereixen fer una activitat o una altra, si volen menjar o no determinat plat, etc.

Malauradament, de vegades el centres tenim les nostres pròpies dificultats a l'hora de facilitar la presa de decisions dels seus usuaris i de fomentar les seves iniciatives. Un exemple el trobem en el fet que normativament ells no poden escollir el menú del centre. Les residències tenim unes obligacions legals amb l'alimentació pel que fa el tipus de dieta que servim, número de calories, greixos... Però si els hi ve de gust, per què no poden menjar un ou ferrat de tant en tant? Són aquestes incongruències del sistema que intentem esquivar trobant l'encaix entre el que ens demana la normativa i la voluntat de les persones que atenem per potenciar la seva capacitat de decisió. Per això treballem amb ells que puguin identificar què són uns hàbits saludables i què seria una dieta més o menys adequada i, alhora, anem integrant plats "no tan ideals" però que a tots ens venen de gust de tant en tan (com la pizza!).

Per què es dona aquesta situació?

Per una banda venim d'una història social a aquest país de l'atendre els col·lectius més desfavorables des del paternalisme i fins i tot la caritat i, malgrat les iniciatives de les entitats i les plataformes que les agrupen i associacions de familiars que portem ja molts anys donant la volta a aquesta situació, encara hem d'encaixar la burocràcia administrativa que vetlla més per assegurar uns estàndards de servei i no tant de qualitat de vida de les persones a les que atenem (i aquí entra el que puguin expressar-se i decidir) i la realitat en la que moltes de les persones amb discapacitat intel·lectual han crescut, en un entorn sobreprotector i de cert tracte d'infantilisme. I és que encara s'associa la immaduresa emocional que acompanya a algunes de les persones que presenten discapacitat intel·lectual a haver-los de donar un tracte molt infantil.

"Hem de trobar l'encaix entre el què ens demana la normativa i la voluntat de la persona per promoure la seva capacitat de decisió"

Quin és el perfil d'usuari de la residència Tres Pins?

La condició per accedir a una de les places és presentar una discapacitat intel·lectual amb necessitat de suport extens i amb trastorn de conducta. Moltes vegades són els trastorns de conducta els que interfereixen en les capacitats d'autonomia de la persona. Per exemple, una persona pot desplaçar-se molt bé en autobús perquè se sap orientar, sap llegir els números, sap arribar a la parada, etc., però presentar conductes disruptives que facin que se li limiti l'accés sense acompanyament. Seria autònom per desplaçar-se però no a nivell de relació amb la gent o d'acceptació de les normes.

Com és que moltes vegades les persones amb discapacitat intel·lectual també presenten trastorns de conducta?

Els trastorns de conducta poden ser propiciats per diverses qüestions. En molts casos presentar una discapacitat intel·lectual ja suposa que tinguis limitada la capacitat d'introspecció, de saber identificar què et pot estar passant... Si això ho barregem amb dificultats a l'hora d'expressar-te i fins i tot a l'hora de comunicar-te pot ser que a partir d'aquí es deriven problemàtiques de tipus conductual ja que no tens alternatives suficients per a fer arribar el què t'està passant o vols dir. En canvi si tu identifies que

tens un problema i el saps explicar és molt més fàcil que algú et pugui ajudar en el procés d'elaborar aquest estat o aquest sentiment. Si no pots, tot això s'agreuja i pot acabar derivant fins i tot en un problema de salut mental com ara una depressió, un quadre d'ansietat o fins i tot, per exemple, pot acabar manifestant simptomatologia de tipus psicòtic.

Per què el model d'atenció centrat en la persona és tan important?

Per què, com es pot treballar per les persones sense comptar amb elles i que aquestes siguin les protagonistes de la seva pròpia vida? Ara es parla molt d'aquest concepte, però els centres com nosaltres ja fa molts anys que treballen amb aquesta idea. Potser no li havíem posat l'etiqueta, però ja fa temps que es treballa en termes de qualitat de vida, competències i autonomia. Per això també parlem de la possibilitat d'expressió, d'autodeterminació, de possibilitat d'escollir... i pensem més en posar la persona com a l'eix central de la seva pròpia vida. Dit així sembla de molt sentit comú i molta lògica, però aquí sempre hi ha hagut una tradició molt assistencial en recursos d'atenció sociosanitària i educativa. La nostra feina és intentar individualitzar en la mesura del possible.

Com heu incorporat la veu de l'usuari?

Des que vam obrir el recurs, tenim integrades assemblees setmanals amb els usuaris, on parlem de l'organització de les activitats setmanals, alhora que s'obra un espai de torn de paraula per treballar aspectes relacionats amb la convivència. D'aquestes assemblees també surten propostes que, o bé són resoltes d'una manera més o menys immediata o bé es traslladen a l'Equip Tècnic del Centre per a la seva devolució. També comptem amb un Consell de Participació de Centre, on una representació d'usuaris escollits per ells mateixos, fan de portavocs de determinades demandes i propostes; en aquest consell hi ha també una representació de treballadors del centre, de la direcció de la fundació, de familiars dels usuaris i representants de l'administració pública.

A banda, si es detecten d'altres necessitats, s'inicien altres iniciatives participatives. Un exemple concret d'això ho trobem en la necessitat que va sorgir de reorganitzar els espais de convivència de la residència: aquest octubre hem reorganitzat la Residència Tres Pins en base al que ens han dit els usuaris en entrevistes individualitzades on els hi demanàvem amb quins dels companys que ja coneixien tenien més afinitat i amb quins menys; a partir d'aquestes, hem fet un sociograma i a partir d'aquest hem organitzat les diferents unitats de convivència de la residència intentant fer una combinació perquè aquells usuaris que tinguessin més afinitats poguessin estar junts i, alhora, no estar amb aquells entre els que hi ha més rebuig mutu. Cal tenir en compte que una persona entra a viure aquí, i de cop i volta es troba compartint amb 26 persones més que no coneix de res...

Més informació

- [Residència Tres Pins](#)
- [Centre de Dia Tres Pins](#)
- [Sant Pere Claver - Fundació Serveis Socials](#)
- Veure monogràfic: ["Autonomia i discapacitat"](#)

